

dla Mariona uprzywilejowane miejsca jego namysłu filozoficznego. Przy zachowaniu wszystkich rygorów metodologicznych i słusznej autonomii, Marion myśli filozoficznie z głębi teologii, a teologicznie z głębi fenomenologii.

Książka Hornera stanowi swoistego rodzaju świadectwo przezwyciężenia paradygmatu separacjonistycznego w filozofii i teologii (M. Heidegger). Jest ona również szkicem opisu możliwości teologizowania z użyciem fenomenologii.

Robert J. Woźniak

Mark Weedman, *The Trinitarian Theology of Hilary of Poitiers*, (Supplements to *Vigiliae Christianae*, 89), Brill, Leiden-Boston 2007, ss. 219

Dr Mark Weedman jest profesorem teologii biblijnej i historycznej w Crossroads College. W swojej pracy badawczej zajmuje się głównie teologią trynitarną czwartego wieku. Obecnie przygotowuje monografię na temat starożytnej historii teologii trynitarniej na zachodzie.

Monografia Weedmana to próba nowej interpretacji teologii trynitarniej Hilarego z Poitiers. Praca składa się z dwóch części podzielonych na osiem rozdziałów. Pierwsza część poświęcona jest rozwojowi i kontekstowi teologii trynitarniej Hilarego. Znajdujemy tu opis stanowiska jakie Hilary zajął w zachodnich echem sporów homoiańskich i homoiusiańskich. Interesujące jest również zestawienie teologii Hilarego z posturą Bazylego z Ancyry dokonane na tle analizy dziedzictwa Synodu z Sirmium (357). Część druga stanowi

bezpośrednią próbę interpretacji całości trynitarnego myślenia Hilarego. Zgodnie z najnowszymi trendami w czytaniu Ojców, Weedman zwraca tu szczególną uwagę na egzegzę Hilarego – to ona jest pierwszym źródłem teologii autora *De Trinitate*. Drugim wielkim tematem tej części jest chrystologia Hilarego: zręby doktryny trynitarniej Hilarego odsłaniają się właśnie na podstawie analizy jego poglądów chrystologicznych (koncepcja imienia i narodzin Boga, wcielenie i męka Syna oraz, w końcu, tematyka zrodzenie Syna). Teologia trynitarna jest w takim ujęciu nieodłączna od chrystologii. Bogactwo ujawnia się również w jej powiązaniach z nauką o stworzeniu i zbawieniu. Obraz teologii trynitarniej jaki Weedman proponuje jest wrażliwy na całościową wizję dogmatu jaka stanowiła

podstawę światoobrazu Ojców. Teologia trynitarne Hilarego – jako ważny przykład teologii starożytnej – opiera się na inteligencji Pisma, w której prawda wiary stanowi jedną, zwartą całość. Myślenie traktatami i zagadnieniami jest tu wtórne w stosunku do myślenia całości objawionej prawdy. Związki jakie zachodzą między teologią trynitarne, chrystologia, kreatologią antropologią i soteriologią są wzajemne. Słowo o Bogu jest zawsze słowem o świecie, o jego losie i przeznaczeniu, o jego dziejach i celu. Weedman podkreśla stanowczo, iż dla Hilarego istnieje zawsze fundamentalne połączenie naszego rozumienia relacji pomiędzy Ojcem i Synem a pojmowaniem relacji Syna do ludzkości.

Monografia Weedmana jest zatem wyczerpującym podejściem do przedstawienia głównych punktów teologii trynitarnej Hilarego: obejmuje ona nie tylko ich prezentację i analizę, ale również umiejscawia je w kontekście historyczno-geograficznym. Rezultatem jest poszerzone, bo kontekstualne rozumienie podejścia Hilarego do Trójcy Świętej. Zresztą dla autora monografii ów historyczny kontekst okazuje się być fundamentalnie ważny w procesie rozumienia trynitarnych poglądów Hilarego.

W tym względzie Weedman opiera swoje analizy na dwóch założeniach. Pierwsze z nich, ogólne i podzielane przez większość współczesnych badaczy starożytnej teologii trynitarnej, pokazuje, iż arianizm

nie był jednoznaczny. Jak wykazał dobitnie L. Ayres (*Nicaea and its Legacy*, OUP, Oxford 2004), należy mówić o różnych partiach ariańskich jak również o różnorodnych szkołach odpowiadających na doktrynalne ataki tzw. arian. Drugie założenie i jednocześnie jedna z głównych tez Weedmana stwierdza, iż w teologii trynitarnej Hilarego dokonał się swoistego rodzaju przewrót pod wpływem wygnania. Za Weedmanem można mówić o pierwszym i drugim Hilarym, tym z przed i tym po wygnaniu. Wygnanie sprawiło, iż Hilary mógł zapoznać się osobiście z argumentami arian. Spotkanie to wyposażyło Hilarego w pewne kategorie teologiczne, które stały się zrazu centralnymi w sporze z arianizmem. Szczególny wpływ miała na Hilarego mieć teologia Bazylego z Ancyry. Okazało się bowiem, iż motywy jakie kierowały zwolennikami homoianizmu nie były pozbawione racji. Sformułowania wiary nicejskiej same w sobie były otwarte na opaczne wyjaśnienia i niedoprecyzowane. Jednym z możliwych błędów był modalizm i monarchianizm. Zarówno homoianom jak i homoiuzianom chodziło o dopracowanie właściwego znaczenia wyrażenia *homoousios*. Ich doktryny nie zgadzały się z takim jego wykładem, który ryzykował modalistyczne utożsamienie Logosu z Ojcem.

Książka Weedmana jest przyczynkiem do historii teologii trynitarnej na zachodzie. Wedle narracji Weedmana, trynitaryzm Hilarego

ujęty w konkretne kategorie pojęciowe kształtujące się ewolucyjnie na przestrzeni czasu, jest swoistego rodzaju 'mikrokosmosem', pomniejszonym modelem całych dziejów sporu ariańskiego na zachodzie i zachodniego rozwoju trynitarianizmu. Stąd też lektura prezentowanej monografii pozwala na syntetyczne zagłębienie się w historii idei trynitarnych na zachodzie. Główny zamysł Weedmana sytuuje się wewnątrz

większego planu naukowego. Monografia o Hilarym i jego teologii trynitarnej ma pokazać jaki jest konkretny wkład Hilarego do zachodniej debaty o Bogu. Jak widać, w perspektywie pojawia się ukryty cel analiz Weedmana, którym jest prezentacja podstawowej narracji całego trynitarianizmu na starożytnym zachodzie. Praca o Hilarym wpisuje się w ów historyczno-teologiczny projekt.

Robert J. Woźniak

Carl A. Anderson, *Cywilizacja miłości. Co każdy katolik może zrobić, by zmienić świat?*,
Kraków: Wydawnictwo św. Stanisława, 2009

Pod prostym, niepozornym tytułem kryje się istotna książka napisana przez ważnego, znanego na całym świecie, także w Polsce autora. Carl Albert Anderson (ur. 1951) studiował na Seattle University; na Uniwersytecie w Denver otrzymał tytuł magistra prawa. W latach 1983-1987 pracował jako specjalny asystent i dyrektor Office of Public Liaison w biurze Prezydenta Stanów Zjednoczonych, Ronalda Regana.

W latach 1983-1998 roku, Carl A. Anderson wykładał jako *visiting professor* prawo rodzinne w Papieskim Instytucie Studiów nad Małżeństwem i Rodziną im. Jana Pawła II przy Uniwersytecie Laterańskim w

Rzymie. W 1988 roku, został pierwszym dziekanem nowo powstałego w Waszyngtonie - w dużej mierze dzięki jego inicjatywie - oddziału tegoż Instytutu.

W ciągu ostatnich dwudziestu lat, Carl A. Anderson pełnił wiele odpowiedzialnych i ważnych funkcji w Kościele amerykańskim i powszechnym: był m.in. jedynym świeckim katolikiem z Północnej Ameryki, który służył jako audytor podczas Światowego Synodu Biskupów w 2001 i w 2005 roku. Carl Anderson jest członkiem Papieskiej Akademii „Pro-Vita” i Papieskiej Rady ds. Świeckich, konsultorem Papieskiej Rady ds. Rodziny, Papie-